

Bodemcoaches ondersteunen akkerbouwers

‘Bodemverbetering niet altijd in harde euro’s uit te drukken’

THEMA
Bodem &
bemesting

In Noord- en Zuid-Holland kunnen akkerbouwers ondersteuning krijgen van bodemcoaches. Deze coaches delen kennis en geven advies over alle vraagstukken over de bodem. Welke problemen komen ze tegen, welke praktische tips hebben ze en wat was voor henzelf de grootste eyeopener? Akkerwijzer vroeg drie bodemcoaches naar hun ervaringen.

Bodemcoach Bas Slagter:

‘Bodem snel verbeteren met mechanische oplossing’

Zou jij bodemcoach in Noord-Holland willen worden, vroeg een collega-bloemkoolteler vijf jaar geleden aan Bas Slagter. Die vraag verraste de Noord-Hollander, maar hij was er ook trots op. „Ik ben al vanaf 1993 op mijn manier veel met de bodem bezig. Ik weet uit ervaring dat je de bodem met mechanische oplossingen snel kan verbeteren, maar ik ben geen voorstander van ploegen.”

Bas Slagter komt regelmatig bij akkerbouwers in de Wieringermeer. Het valt hem op dat daar veel op 30 centimeter wordt geploegd. Het probleem is vaak dat er op een gegeven moment een ploegzool ontstaat, waardoor de grond wordt verdicht, legt hij uit. „Die laag kan licht storend zijn, maar ik kom ook op percelen waarop de ploegzool al blauw ziet. Als ik zo’n bedrijf bezoek, adviseer ik de ploegzool los te breken met een woel met vier gekromde tanden. Deze machine woelt minder om,

maar breekt wel de ondergrond, zodat er weer zuurstof in de bodem kan komen.”

Slagter ziet vaak ploegzolen ontstaan op percelen met rooigewassen. De akkerbouwer blijft net zo lang rooien tot het begint te regenen, zegt hij. „Dat is op zich logisch, maar daardoor neemt hij geen tijd om de grond los te breken. Het hemelwater komt op de dichtgereden grond te staan en kan niet wegzakken. Er ontstaat een natte bovenlaag, die maar langzaam opdroogt. De grond wordt compact, het water maar ook de wortels en wormen komen er niet meer doorheen. De grond raakt op den duur versleten en uitgeput.”

Wortel- en wormengangen

Volgens de bodemcoach kunnen de wortels van de plant na het woelen weer door de scheuren heen naar beneden groeien. „Ik raad dan aan een diepwortelende groenbemester in te zaaien. De wortels gaan meteen in de gescheurde ondergrond zitten, zodat de bodem open blijft. Wortel- en wormengangen zijn namelijk rond, ronde gangen gaan niet zo snel dicht zitten. Dat komt het bodemleven ten goede. Bij ploegen zie je juist dat het bodemleven wordt verstoord, zeker als er diep wordt geploegd. Boeren die wel ploegen, adviseer ik om dit zo ondiep mogelijk te doen.” Slagter is voorstander van mechanische oplossingen om de bodem snel te verbeteren. Ook het inzaaien van groenbemers en het aanbrengen van organisch materiaal, zoals compost, staan hoog op zijn advieslijstje. Laat de grond niet zwart de winter ingaan, zegt hij. „Een groenbemester zorgt ervoor dat de bodem beworteld is. Mineralen die in de bodem achterblijven, worden door de groenbemester opgenomen. Als je de grond zwart houdt, heb je kans dat de mineralen verloren gaan. Dat is slecht voor het bodemleven en de bodem wordt minder actief.”

Kritisch kijken in natte perioden

Akkerbouwers doen er verstandig aan om in een natte periode kritisch naar hun percelen te kijken of het water goed wegzakt of niet. Op plekken die lang nat blijven, kan de ondernemer samen met de bodemcoach een profielkuil graven om te bekijken hoe het komt dat er water op het land blijft staan en hoe je die plekken nog voor het seizoen kunt opknappen, aldus Slagter. Maar, zo waarschuwt hij, met grondbewerking en groenbemers ben je niet in één keer van de problemen af. „Van het lostrekken van een storende laag zie vrij snel resultaat, maar het kan jaren duren voordat het opbrengstverlies is hersteld. Grondbewerking is een investering. Die zie je pas na vier à vijf jaar terug.”

Bodemcoach Coen Knook:

‘Ecoregeling heeft positief effect op bodem’

Het verbeteren van de bodemkwaliteit is investeren in de bodem. Uiteindelijk verdien je dat weer terug, maar dat kan een paar jaar duren, zegt bodemcoach Coen Knook. „Soms is het lastig boeren hiervan te overtuigen. Bodemverbetering is niet altijd in harde euro’s uit te drukken.” Knook bezocht de afgelopen vijf jaar via het Landbouwportaal Noord-Holland een kleine zestig akkerbouwers in Noord-Holland, sommigen meerdere keren. Het portaal geeft ondernemers de mogelijkheid hun bodem te verbeteren, door kennis, informatie en een overzicht van maatregelen en subsidiemogelijkheden te bieden, die een bijdrage leveren aan een duurzame bedrijfsvoering en een klimaatrobuust bedrijfssysteem. „De bodemcoach geeft een vrijblijvend advies op maat. De akkerbouwer kan hiermee doen wat hij wil.” De onafhankelijke bodemcoach gaat tijdens een bezoek met de akkerbouwer in gesprek over zijn vragen, wensen en doelen over bodem en bodemkwaliteit. „We bekijken welke maatregelen de ondernemer kan nemen om zijn bodem te verbeteren”, vertelt Knook. „Na een aantal jaren plannen we een herhaalbezoek in om te kijken hoe deze maatregelen hebben uitgepakt en welke effecten ze hebben gehad. Het gaat erom dat de stappen die je neemt ook daadwerkelijk effectief zijn. Soms kan het zijn dat een boer niet direct resultaat van de maatregelen ziet. Het is een proces van de lange adem. Dat geduld is er niet altijd.”

Teeltoplossingen

Knook bezocht onlangs een akkerbouwer waar hij drie jaar geleden ook was geweest. De boer dacht er toen over om op een perceel niet-kerende grondbewerking (NKG) te gaan toepassen. Tijdens het eerste bezoek werd een nul-meting gedaan. De bodemcoach adviseerde ook om groenbemers in te zaaien en vaste mest over de grond uit te rijden. „Het resultaat was verbazingwekkend. Er was een groot verschil in bodemleven, de structuur was ruller en de opbouw van de bodem was flink verbeterd. De boer vertelde ook dat hij een positief verschil in opbrengst van het perceel ziet. Daar ben ik zelf altijd wat voorzichtig mee: dat is moeilijk te meten, omdat elk seizoen anders is. Maar ik kan mij wel voorstellen dat zo’n perceel in een droog seizoen langer in de vochtvoorziening blijft.”

Maar het gaat ook wel eens anders, het zijn niet altijd succesverhalen, geeft de bodemcoach toe. Hij komt veel problemen met wateroverlast tegen, dat het gewas in een natte periode verzuipt. „Veel maatregelen

Tekst: Annemarie Gerbrandy
Beeld: Ellen Meinen, Peter Hammink

Heeft u vragen en/of opmerkingen neem dan contact op met onze redactie via redactie@akkerwijzer.nl of tel 0314 – 62 64 38

zijn gericht op het afvoeren van overtollig water. Daarbij prediken we vaak het verhaal van het aanbrengen van compost/vaste mest in combinatie met groenbemers. Op lichte grond breekt organische stof echter ook weer snel af, de herstelperiode duurt langer dan op zware grond. Op lichte grond moet je er eerst voor zorgen dat de ontwatering goed is: dat het perceel vlak ligt en de drainage op orde is. Uiteindelijk zie je met teeltoplossingen ook effect op die gronden, maar dat heeft tijd nodig.”

Graaf een profielkuil

Als praktische tip geeft Knook om eens een profielkuil van 60 centimeter te graven. „Akkerbouwers zouden daar écht meer de tijd voor moeten nemen. Als ik tijdens een bedrijfsbezoek met de ondernemer in het veld een gat graaf, vindt hij dat vaak zo leuk, dat we vervolgens ook op een andere (slechte) plek een profielkuil maken, om te kijken wat daar loos is in de grond. De bedoeling van ons coachbezoek is dat de akkerbouwer het interessant vindt om naar zijn grond te kijken. En dat we samen op zoek gaan naar eventuele oplossingen om de bodem te verbeteren. Het is mensenwerk.”

Daarnaast denkt Knook dat met het nieuwe GLB en de ecoregeling (financiële) winst te behalen valt door goed en zuinig met de bodem om te gaan. „De overheid gaat steeds meer sturen op extensieve teelten, zoals stikstofbindende gewassen als luzerne en veldbonen. Er komt vanuit de regelgeving een extra stimulans om andere gewassen te telen. Ik reken nu vanuit mijn functie als bedrijfsadviseur voor veel bedrijven de ecoregeling door. Dan bereken je wat iets minder bieten en iets meer braak of luzerne in het bouwplan met een bedrijf doet. Dan kun je zomaar op een saldo van 4.000 euro hectare groene braak uitkomen. Daar hoeft een ondernemer niet lang over na te denken. Uiteindelijk heeft zo’n regeling een positief effect op de bodem.”

Bodemcoaches via Landbouwportalen

De Landbouwportalen Noord-Holland en Rijnland zijn opgericht om ondernemers te ondersteunen bij het verbeteren van de bodem en waterkwaliteit, en om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen. Akkerbouwers kunnen via de portalen in hun gebied een kosteloze en onafhankelijke coach aanvragen. De coach deelt kennis en geeft advies op maat. De ondernemer bepaalt zelf of hij iets met het advies van de coach doet. Voor sommige maatregelen is subsidie beschikbaar. Deze subsidie kan via de portalen worden aangevraagd nadat de coach is langs geweest en voordat de maatregelen worden getroffen.

<https://www.landbouwportaalrijnland.nl>

<https://landbouwportaalnoordholland.nl>

Bodemcoach Albert van Kooten:

‘Bodemcoach kan soms net dat laatste zetje geven’

Akkerbouwers zouden vaker in hun eigen bodem moeten kijken, stelt bodemcoach Albert van Kooten. Door een gat in de grond te graven, leer je enorm veel over bodem en bodembeheer, zegt hij. „Door goed te kijken, te voelen en zelfs te ruiken, kom je tot nieuwe inzichten, waarmee je als ondernemer verder kunt.”

Van Kooten is al veertig jaar akkerbouwer. Hij vindt zijn bezoek als bodemcoach geslaagd als hij een collega verder kan helpen. „Het is leuk werk en ik leer er zelf ook veel van”, zegt de bodemcoach, die via Landbouwportaal Rijnland akkerbouwers bezoekt. „Tijdens één van mijn coachbezoeken bezocht ik een ondernemer die al jaren een natte plek op zijn grond had. Hij dacht zelf aan kwel. We zijn een gat gaan graven en na twee steken diep kwam het water al vanaf de zijanten aanzetten. Het bleek dat er een storende laag in de bodem zat. De boer keek mij aan en zei: ‘oh, dat had ik zelf ook wel kunnen bedenken’. Vaak weten ak-

kerbouwers onbewust wel wat er aan de hand is, maar kan een bodemcoach net dat laatste zetje geven.”

Drainage onderhouden

De bodemcoach adviseert de akkerbouwer om bij een storende laag maatregelen te nemen als woelen onder droge omstandigheden, egaliseren, eventueel kalk en/of compost te strooien om de structuur te verbeteren of het bouwplan rust te geven, door op het perceel bijvoorbeeld twee keer graan of graszaad te telen. Wat hij ook regelmatig tegenkomt, is dat er is geïnvesteerd in drainage, maar dat die niet onderhouden wordt. „Er is een categorie boeren die heel trouw zijn eindbuizen controleert en schoonmaakt, maar ook een groep die daar wat minder consequent in is. Zorg ervoor dat het drainagesysteem vóór de winter op orde is. Dat is de goedkoopste bodemmaatregel die je zelf kan nemen.”

Van Kooten is een voorstander van ploegen. Hij is groot geworden met ploegen = VVD: Vroeg, Vlak en Droog. „Dat leerde ik in de jaren zeventig, maar dat geldt nog steeds”, lacht hij. „Ik kom steeds meer boeren tegen die niet-kerende grondbewerking op hun percelen toepassen. Dat is interessant en vaak ook goed, maar in een nat najaar heb je kans dat het een papzootje wordt. Dan kan ploegen soms een oplossing zijn. Als in een najaar bijvoorbeeld de bovenste laag wat slechter is en er zit een mooie droge laag onder, is ploegen een manier om een nieuwe start te maken met een mooi zaaibed. Een spit-zaai combinatie is dan soms ook een keuze. Met ploegen keer je veel onkruid om, daar kun je voordeel van hebben in de volgende teelt.”

Zware machines vermijden

Een bekende valkuil is het gebruik van zware machines. Berijd de grond als het kan met zo licht mogelijk materiaal. Hoe zwaarder de machines, hoe groter de druk op de bodem, zegt hij. „Rijd met een lage bandenspanning of met zo breed mogelijke banden over het land. Investeer (eventueel met subsidie) in een drukwisselsysteem, zodat je op het land de banden op bijvoorbeeld 0,9 bar kunt zetten en op de weg met het dubbele kan rijden. Als je met een kipper rijdt en die hoeft niet vol, is het verstandig om dat ook niet te doen. En probeer met nat weer niet te modderen. Akkerbouwers stimuleren de opbouw van organische stof en wormenpopulatie, maar met één keer modderen stop je dit proces soms weer en krijg je er blauwe klei voor terug. Al zal er in een nat najaar toch geoogst moeten worden.”

Van Kooten denkt dat akkerbouwers in het algemeen veel zorg hebben voor hun grond. „Het is hun brood. Maar als een ondernemer, die al een acht voor zijn bodem scoort, met behulp van een onafhankelijk en gratis bodemcoach een negen kan halen, zou ik die kans aangrijpen.”